

॥ ॐ ॥

श्री लक्ष्मीकान्त नाटक सभाज

पुष्पिणी पुत्रः

नाटकना गायना तथा दुकसारः

छपाणी प्रसिद्ध करनारः

चंद्रलाल हरगोबनदास शालः

मालिकः—श्री लक्ष्मीकान्त नाटक सभाज

बाल सुकाम-वीकांत आलोक्य थायेटर-अभदावादः

श्रीमत् ४ आनां

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૌપીરાજિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક

૫૩૪૬

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ

૫૨૮૧૫૪

વિષય

૭.૧૨.૪

॥ ॐ ॥

तत्सत् परमात्माने नमः

पृथ्वी पुत्र.

नामक नाटकનો સંક્ષિપ્ત સાર અને ગાયનો.

શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ માટે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ચંદુલાલ હરગોવનદાસ શાહ.

માલેક—શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ.

કાલ મુકામ:—ધી કાંટા બોલમેડ થીએટર,—અમદાવાદ.

પ્રી મનહર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં મોતીલાલ ગણપતરામે છાપી.

ડે. પાનકોરના નાકે—અમદાવાદ.

પ્રકાશક ૭૭]

સને ૧૯૨૧

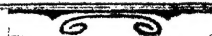
[પ્રત ૧૦૦૦૦

દ્વિતીય આવૃત્તિ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી એન્સાઇક્લોપીડિયા

આ નાટક વ્યાપ્તના તમામ હક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં એક્ટ
મુજબ માલેકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે રજા શીવાય
કોઈએ છાપવું, છપાવવું, વેચવું વેચાવવું તેમજ
બજાવવું કે બજાવાવવું નહીં.

પ્રયોજકની નમ્ર વિજ્ઞાપના.

સુચ મહાશયો! મારી નાટકની કારકીર્દીથી આપ સંતોષે જાણીતા છો એટલે એ વિષયના રંગ લખવું નિર્ધારિત છે. નાટક કંપનીની કાયરેક્ટરશીપ સીકારી પછી ધનુષ્ય પડેથી હૃદયમાં એ ભાવના હતી કે એક સાચી ધાર્મિક મનુષ્ય મારે હાથે તૈયાર થાય તો જન સમાજની એક મન્યુસમ મેવા સંભાય. પરમકૃપાળુ પર-માત્માએ મારા એ આરાધા વને આજે ફળ આપ્યું છે.

પ્રસ્તુત નાટકની વસ્તુ પ્રાન્નદ્વિભાગવતમાંથી શોધી સ્વતંત્ર ઉપ-જાવી રંગભૂમીને અતકુળ કરી છે તેમાં કોઈ જાતના ગુણ દોષ દોષ તે હંસવૃતિ રાખી ક્ષીરનાર ન્યાયે મહાશય કરશે. નાટક રચનામાં અને મારા પરમ મિત્ર રા. હરિહર દિવાના, રા. પ્રભુલાલ કથારામ દ્વિવેદી રા. નારણદાસ મોતીરામ નાચક અને કવિ રામજીભાઈ કનિતા રચનામાં રા. રઘુનાથ ટી. બ્રહ્મભટ્ટ, તેમજ કેલકલ ટી. નારકસ અને મી. અંજનરાય વીટલદાસ બી. એલ. એલ. બી. સીગેરે લેખકોએ જે અમૂલ્ય મદદ કરી છે તે માટે તેમનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું.

‘શ્રી આર્ય’ નૈતિક નાટક સમાજમાં મારે હાથે તૈયાર થયેલાં નાટકો તોરણ, પુંડરીક, પદ્માવતી, સૂર્યકુમારી, સ્વદેશ સેવા પ્રત્યાદિ

નાટકોની યોગ્ય કદર કરી જેમ મુખ્યમંત્રી કદરદાન પ્રગટાવે 'મારી સેવાવૃત્તિ ઉજવવા બનાવી છે તે પ્રનાણે આ નાટક કંપનમાં મારે હાથે તૈયાર થયેલા આ 'પૃથ્વીપુત્ર' નામક પ્રયોગ છે. યોગ્ય કદર કરી મારા પ્રયત્નને કૃતકૃત્ય કરશે તો પ્રવાસી રૂડળતા મળે.

આ નાટ્ય પ્રયોગને હી તરવા માટે 'શ્રી - દર્મ કાન્ત' નાટક સમાજના કદરદાન માલિક રા. ચંદલાલ દગ્ગેજી અને શાહ તેમજ રા. રાડીલાલ દગ્ગેજીના સહયોગે ગી નીચેના આ 'સ' પાછળ યોગ્ય ખર્ચ કરી આ નાટકને શોભાવવામાં જે શ્રમ લીધો છે તેને માટે તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

વિક્ટોરીયા થીયેટર
મુંબઈ.
તા. ૧૦-૧-૨૦

}

પ્રવર્તનો નમ્ર સેવક.

સુળચંદ વહીલા નાયક.

❖ પૃથ્વી પુત્ર નાટકનાં મુખ્ય પાત્રો. ❖

પુરુષ વર્ગ.

શ્રીકૃષ્ણ... ...જગત રંગભૂમી ઉપર આ પાત્રના પરિચય
જરૂર નથી.

ભૌમાસુર . . . પૃથ્વીના પુત્ર; પ્રાગજ્યોતિષપુરનો રાજા

ભગદતભૌમાસુરનો પુત્ર

મહાબળમણીગઢના નરેશ

મૂરભૌમાસુરનો એક સેનાપતિ

રમાનાથ ... એક જાગીરદાર

ચંદ્રકભગદતનો વિનોદી મિત્ર

ખડખડએક પહેલવાન

ચકોરચંદ્રકનો નાનો ભાઈ

નિર્મળજાગીરદાર રમાનાથનો પુત્ર

હિપસાંત—સનિકો, અસુરો, ઋષીમુનીઓ, સાધુઓ, પ્રજા
જનો વિગેરે.

૬ શ્રી વર્ગ.

પૃથ્વીદેવી ...

ભગવતીમહાબળની પુત્રી, ભગદતની પ્રિયતમા

મંજુલામહાબળની રાણી

રૂકિમણી }શ્રીકૃષ્ણની પટરાણીઓ
સત્યભામા }

ચંદ્રિકા....ભગવતીની દાસી પછીથી ચંદ્રકની પત્ની

ચકોરીખદ્મદની પહેન

ગંગા...જગીરદાર રમાનાથની પત્ની

ઉપરાંત—દાસીઓ, સખીઓ, વારાંગનાઓ ઇત્યાદિ

સ્થળ—પ્રાગ્જયોતિષપુર, મણીગઢ અને દ્વારામતિ ઇત્યાદિ

શ્રી

❀ પૃથ્વી પુત્ર. ❀

નાટકનો પ્રવેશાનુક્રમે સંક્ષિપ્ત શાર.

અંક પહેલો.

મંગળાચરણ અને વસ્તુ સૂચન.

પ્રવેશ પહેલો—મણીગઢ—નરેશ મહાબળની પુત્રી ભગવતી સખીઓ સાથે હાસ્ય વિનોદ મરી રહી છે ત્યાં દુનિયાના અનેક રાજ્યોપર વિજય મેળવનાર ભૌમાસુરના મંદેશા સંબંધી ચર્ચા કરતા મહાબળ અને મંજુલા પ્રવેશ કરે છે ભૌમાસુરે કન્યાની મંગણી કરેલી હોવાથી યુદ્ધનું કારણ પોતેજ છે એમ માની ભગવતી આત્મ સમર્પણ કરવા વિનવે છે પણ તેને દીલાસા આપી મહાબળ યુદ્ધનો નિશ્ચય જણાવે છે જેથી પોતાને માટે થતું યુદ્ધ અટકાવવા ભગવતી છુપી રીતે ભૌમાસુરની જાવણી તરફ જાય છે પછી મહાબળ અને મંજુલાની સંભાષણ તૈયારી.

પ્રવેશ બીજો—વિચારગૃહ—અનેક રાજ્યોપર વિજય મેળવવાથી મહાબળ બહુ શક્તિશાળી થઈ ગયો છે. મણીગઢના નાના રાજ્યને કબજી નાખવા માસ્તો ભૌમાસુર પૃથ્વીના નકશા તરફ જોતો જોતો છે ત્યાં ભૌમાસુર પ્રવેશ કરે છે.

ળાધમાં વિખણી સ્વરૂપનાં દર્શન થવાથી હૃદયે એ અને શાંતિ રીતે તેનો વિનાશ કરી પોતાના હૃદય તરફ આ પાપાની ખાટી ધારણા બાંધે છે ત્યાં તેનાજ પાપના કારણે પોતાની પૃથ્વી દે નુ પ્રગટ થવું, પૃથ્વી પુત્ર છતાં પૃથ્વીપાત થવા દેનારા ૧૪ લોખાસુરને માતાના શીખામણ પછી અભિમાની અભિમા તે શીખામણ પ્રથે તિરસ્કાર ત્યાં યુદ્ધના સમયે આપવા લગવતી આવતુ. અને પૃથ્વીની શીખામણને ઘેલછા ગણી કાઢી પિતાપુત્રનું દિગ્ગજ કરવા જવું જેથી કુપુત્ર પુત્ર કરતા અપુત્ર નવા હચ્છનારી પૃથ્વી દે નો સંતાપ (સીન ટ્રાન્સફર)

પ્રવેશ ત્રીજા-છાવણી-ગદત પોતાના સરદાર સાથે મસજીત કરી રહ્યા છે ત્યાં મહાબળે યુદ્ધનું કહેણ રાજાઓના ખગર લઈ ચક્ર આવે છે જ્યાં યુદ્ધના ઠંડાવ અને રાત્રીનો આરામ ત્યાં સંશ્રામનું કારણ નિમૂળ કરવા લગવતી આવવું નિન્દ્રાત ભગદતને ભગત કરતા બંનેનું પ્રથમ મિલન, ક્ષણિક મોહ દર્શન અને વિતંડાવાદ તેમા બોળાસુર સોળા હજાર અકસો રાજકન્યાઓને પરણવાના લીધેના પ્રતિજ્ઞા પૂરા ન થવા દેના અને તેની માતાના આથાપરથી હજારા શાક્યના શાલ્યને ટાળે. ખગર ભગત ભગદત ને ઉશ્કેરે છે અને ભગદત પછી આવા ખગર લાગતા પિતાની પ્રતિજ્ઞા પૂરા ન થવા દેનાના નિશ્ચય. પછી ઉભયના હૃદયમાં પ્રેમાકુરની ઉદભવ તેટલામા મહાબળ છાવણી પર હુમલા કરેલા, નિમકહલાલ સેવક ચક્રના મદદથી ભગવતી અને તેની ચંદ્રિકાનું ન્દાસી જવું અને યુદ્ધમા મહાબળ સ્વરૂપ આવેલા મણુલા કેદ,

દેખો

પ્રવેશ ચોથો-ચંદ્રકનું ધર- ખાઈ ઉપરથી નાસતાં ખાઈમાં પડી જવાળાં ખેલોડા થયેલાં ચંદ્રિકાને લા ચંદ્રક પ્રવેશ કરે છે. કેટલાક ઉ ચા. ૧ થયાં પછી શુદ્ધિમાં આવના કિપારના બદલામાં પેતાનું હિંચદાન આપવા તૈયાર થાય છે જેવ મનમાં હા અને મોઢેથી ના કહેવાના ચંદ્રકની ટ.લાલા' નેના નાના બાઈ ચંદ્રકનાં દીખળ, ચંદ્રિકાની ચતુરાઈ અને પરિણામે ચંદ્રક તથા ચંદ્રિકામાં રેનેહ બંધન.

પ્રવેશ પાંચમો ૨-ભુગી-મુખ્યોદ્ધાઓના શબ્દનુ સિંહાસન બનાવી ભૌમાસુ દેવે છે ત્યાં મહાબળ વેશ રહેલી મંજુલાને સૈનિકા મહાબળ જાણી કેદ કરી લાવે છે તેની સાથે વિતાંડાવાદ થતાં મંજુલાની ચાતાની પકડાનું જાય છે જેના ભૌમાસુરનો ક્રોધ. મહાબળનું ન્યાયાધિક આગમન, ભૌમ સાથે દંડં યુદ્ધની માંગણી અને ભગદત્તના આગ્રહથી દંડં યુદ્ધના સંચાર.

પ્રવેશ છઠો-હિંગાગ-ભગવતમાં મુખ બનેલી ભગવતી અને સખીઓની પ્રમંથળા ત્યાં છુપી રીતે આવેલો સેનાપતિ મૂર ભગદત્ત અને ભગવતને રેનેહ બંધ જાણી જાય છે તે જરૂર ભૌમાસુરને જણાવવા અને પ્રેમા વંતડા કિપર કાંઈ આક્રમક આવશે એવા બયથી ચંદ્રક રાધા વેશે આવે બંનેના દસ્તમેળાપ કરી દે છે. આ કાર્ય કર્યા પછી ભગદત્તે ભૌમાસુ-થા રાગવચન રહેવાનું હેવાથી તેની ગેરહાજરીમાં શુબના વંતખમે ભગવતીને માતા ગણી સંભાળવાની નીમકહલાલ ગાંધે ચંદ્રકની કમુલાત.

પ્રવેશ સાતમો-અખાડો- ભગદત્તને ન્યાયાધિક નામી ભૌમાસુર અને મહાબળનું મહાબુદ્ધ તેમા વિજય પામતા મહાબળનો ભૌમને

‘જાઈ કપટથી વાઘ નખ વડે સંહાર. નિષ્પક્ષપાતી ભગદત મહાબળ
 નેજ વિજયી હરાવે છે પણ પોતાનેજ વિજયી માનનારો અભિમાની
 ભૌમ તેના ન્યામની કે પોતે કરેલા કષ્ટતની જરાપણ પરવા કરતો
 નથી. ત્યાં ખૂર ભગવતી અને ચંદ્રકને પકડી લાવે છે. ભૌમ ચંદ્રકને
 પુછકારી જીવતો જવા દે છે પણ ભગવતી પોતાની પુત્રવધુ છે
 એમ જાણવા છતાં પણ તેના પર અત્યાચાર વર્તાવે છે તે અચ્છ
 થવાથી ભગદતનો ક્રોધ, પિતા પુત્રનું વાક્યશુદ્ધ પરિણામે તદ્વારો
 ખંચાય છે અને પિતા પુત્રને મારના ધસે છે ત્યાં પૃથ્વી પ્રગટ થઇ
 ‘શ્રી કૃષ્ણ તેનો સંહાર કરશે’ એવાં ભોમાસુરને આપ દઇ ભગદત
 અને ભગવતીને સાથે લઇ અદ્રશ્ય ગઇ જાય છે. રૂપકો.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ પહેલો—કૃષ્ણ મોંદર-રૂકિમણી સત્યજામા અને કૃષ્ણનો
 પ્રણય કલહ ચાલી રહ્યો છે ત્યાં પાપના બારથી પીડાતી પૃથ્વી
 પોતાના પુત્ર ભોમાસુરના મૃત્યુનો મગિણી કરે છે. થોડાજ સમયમાં
 પુણ્ય પૂર્ણ થયે અવશ્ય સંહાર થશે એવું આધ્યાત્મન મળતાં ભગદત
 અને ભગવતીને કૃષ્ણના આશ્રયમાં સોંપી પૃથ્વી અદ્રશ્ય થાય છે
 પછીથી કૃષ્ણના શબ્દોથી ધર્મ રક્ષા માટે ભગદતનું હૃત્સાહિત થવું
 પિતાની સાથે મવાનો હરાવ અને ભગવતીને સત્યજામાના આશ્રય
 માં સોંપી આગળયોતિષપુર તરફ વહાવ બરી વિદાયગીર.

પ્રવેશ ખીન્ને-ઉપવન-જોગના કાચની પર્વતોની ઝોથે છુપાઈ દુષ્કાળ નિવારણાર્થે ઋષી મુનીઓ યજ્ઞ કરી રહ્યા છે ત્યાં જોમાસુર આવવાના ખબર લાવેલો ચંદ્રક તેમને જલ્દી યજ્ઞની સમાપ્તિ કરી લેવાનું કહે છે તેટલામાં અશ્વને બહારે ઋષિઓ પાસે રથ ખેંચાવતો જોમ પ્રવેશી યજ્ઞ બંધ કરવાની અને તેમ ન થાય તો ગૌવધ કરવાની ધમકી આપે છે કિંતુ ગાયને માતા ગણી તેનો વધ ન કરવાનો ઉપદેશ આપતા બ્રાહ્મણો પોતાના નિશ્ચયમાં દૃઢ રહે છે જેથી ગૌવધની આજ્ઞા, એક ધીર હૈનિક તે આજ્ઞાનો કચેલો સંકાર જેથી તે સૈનિકનો સંહાર, ઋષીમુનીઓને મારી નાખવાની તૈયારી ત્યાં યજ્ઞકુંડમાંથી યજ્ઞનારા-યજ્ઞનું પ્રગટ થવું તેનું કૃષ્ણ બળ્યું તેના પર જોમના ત્રીશુળનો પ્રહાર અને તેની સામે સુદર્શન ચક્ર બંને અગોધ શસ્ત્રોની અથડા અથડી અને અનસ વૃષ્ટિ, ટેબલો.

પ્રવેશ ત્રીન્ને-જંગલ-ચંદ્રકા અને ચંદ્રકારને સાથે લઈ મિત્રની શોધમાં નીકળેલો ચંદ્રક સાધુઓના મંડળમાં આવી ચઢે છે અને અનેક પ્રકારના ટીખળથી ગમ્મત મેળવી પાણી પીવાનું વાસણ ન હોવાથી સાધુની તુંબડી ઉઠારી રરને પડી જાય છે પણ સાધુઓને તેની ખબર પડી જતાં ચંદ્રકને પાછો પકડી લાવે છે જેથી જોળા સાધુ ઓ અને પ્રપંચી ચંદ્રકની રમુજી તકરાર.

પ્રવેશ ચોથો-જગીરદારનું મકાન-દુરાચાર અને દુષ્કર્મો વધી જવાથી ઉપરા ઉપરી દુષ્કાળ પડવા લાગ્યા અને જ્યાં હવું ત્યાંથી અનાજ જોમાસુરે લઈ લીધું જેથી છતી લક્ષ્મીએ શ્રીમતોને પણ જુએ મરવાનો સમય આવેલો હોવાથી પોતાના કુટુંબનું ભરણ

પીપણું કરવામાં અશક્ત નીવડેલો લક્ષ્મણપતિ જાગીરદાર રમાનાથ
 ભુખમરાથી ઘેલો બની ગયો છે ત્યાં તેની પત્ની ભુખે મરતાં નાનાં
 બાળકને આવવા ગજગમે રૂઢા પૂરીડા. ચોરી સાગ છે તે રમાનાથ
 ઝુંટવીને ખાઈ જાય છે તે જોઈ નાના બાળકનું મૃત્યુ અને
 ગંગાનું કલપાત ત્યાં મૂર આવી ચડે છે અને અનાજની ચોરી
 માટે ગંગાને રાજદરબારમાં ધસડી જવા નિર્દયતા બતાવે છે પણ
 જેમ કાઢી ગયેલું વૃક્ષ બળવાન વાયુના ઝપાટાથી ઉપડી પડે તેમ
 ભુખ અને દુઃખથી પીડાતી ગંગા મૂરના એકજ ધક્કાથી ઇશ્વરના
 દરબારમાં પહોંચી જાય છે. તે જોઈ રમાનાથને કોંવ, મૂરની સામે
 થવું, મૂરે તેનો જીવ લેવા ધમી જવું એટલામાં મંજુલા સાથે
 ભગદત આવી ચડે છે તેની પાસે રમાનાથની ફરીઆદ અને મૂરનો
 તીરસ્કાર પણ જ્યાં સુધી યુવગજ પદનું તાજ માથાપર છે ત્યાં
 સુધી લૌભાસુરના હુકમને તાબે થવાનું કહી મૂર તેને દબાવે છે
 જેથી ભગદત રાજ્યશાસન ઉપરથી હક ઉઠાવી તાજ ફેંકી દઈ પ્રજા
 ના આગેવાન તરીકે મૂરની સામે થાય છે અને રાજકોષમાં જવું
 અનાજ છુંટી ગરીબ પ્રજાજનોને બહેચી આપે છે. ૨૦૩૦.

પ્રવેશ પાંચમો—જંગલ-મિત્રને બોળવા માટે સહકુટુમ્બ મુસા-
 ફરીએ નિકળેલો ચંદ્રક. પોતાની નાની બહેનના સાથે લઈ પાતાને
 માટે બૈરી બોળવા નીકળેલા ખદગદ સાથે બાથડી પડે છે. ખદગદ
 ચંદ્રિકાપર આશંક પડે છે તે જોઈ ચંદ્રક ગભરાય છે, બીજી તરફ
 ચંદ્રકાર ચંદ્રકારીને બોળવી પોતાની સાથે લઈ જાય છે. આ તરફ
 પહેલવાનથી ગભરાતા ચંદ્રકને ચંદ્રિકા ચતુરાઈથી છોડાવે છે અને
 પહેલવાનને બનાવી ખરતો કરે છે. જેથી પત્ની પત્નીને આનંદ.

પ્રવેશ ૬ ઠો-રાજમહેલ-રમાનાથ પોતાના જાત બાઈઓને
 ઓઠડા કરી જુદામાટની ફીબાદ કરવા ભૌમાસુર પાસે જવાનો
 નિશ્ચય કરે છે ત્યાં મૂર આવી તેમને અટકાવી ભગદત્ત
 ક્યાં છે તે જાણવા માગે છે તે ન કહેવાથી મૂરને હાથે રમાનાથ
 નું ખુન અને ત્રાસ વર્તાવી ચાલી જતું ત્યાં ભગદત્ત અને મંજુલા
 નું આગમન મરવા પડેલા રમાનાથની વિનંતીથી ભૌમાસુરના
 સંહારનો નિર્ધાર સર્વેએ રમાનાથના લોહીથી લીધેલી પ્રતીચ્છા.
 ભૌમનું આગમન, રાણીની સમજવટ, ત્યાં પ્રજનો સેવક પ્રજના
 હોની માંગણી કરે છે. મૂર તેને મારવા જાય છે. ભગદત્ત પીસ્તો-
 લથી મૂરને મારવા જાય છે. ત્યાં રાણીને ગોળા વાગે છે, માતૃહત્યા
 થી ભગદત્ત આપઘાત કરે છે ત્યાં કૃષ્ણ ભગદત્તને બચાવે છે.

અંક ૩ નો.

પ્રવેશ ૧ નો—મહાસય-સત્યભામા રૂકિમણી અને ભગવતી વાણી વિનોદ કરી રહ્યા છે ત્યાં ધણે દિવસે મિત્રની જાળ મળવાથી દર-ખાતે અંદક મિત્રનાં અને શ્રીકૃષ્ણનાં દર્શનાથે આવે છે સત્યભામા ની દાસી તેના કહેવાથી તેના દુપદામાંથી સાકર છોડી તે ન જાણે તેમ કાલસા બાંધી દે છે ત્યાં કૃષ્ણઅંદક અને ભગદત આવતાં અંદક ભેટ ધરે છે પણ સાકરને અંદકે કાલસા ગોળ યુક્તિ પૂર્વક સવળા અર્થ ઉપજાવી કાઢે છે.

પ્રવેશ ૨ નો—દુર્ગ-અસુરોના ગુરુ શુકાચાર્યે અમૃત્ય ઓષધી ઓના રક્ષથી ભરેલો અમૃતકૃપ કે જેના પ્રતાપે અસુરો સંભળના ગમે તેવા ધાવ રૂઝની શક્તા ત્યાં ભગદત મંજુલા અને કૃષ્ણ આવી પહેંચે છે અને આત્મ બલીદાન આપી મંજુલા પોતાના લોકીથી અમૃતકૃપનું જળ નકામું કરી દે છે ત્યાં ખવાયલા મૂરનું આગમન ભગદતને હાથે દ્રંદ યુદ્ધમાં તેનું મૃત્યુ અને કૃષ્ણની શક્તિથી ભૌમના સુવર્ણ દુર્ગનો વિનાશ દેખેલો.

પ્રવેશ ૩ નો—આવાસ-ચક્રોર અને ચક્રોરીની નિર્દોષ ગમ્મત પછીથી અંદક અને અંદકોને ખોળતો ખદ્મક આવી લાગે છે, અંદક તેને વૈરીનાં કપડાંમાં જૂપાઇ શોડીકવાર બનાવે છે ત્યાં ચક્રોરીની શક્તિથી અંદક સૈનિક બનીને આવે છે અને પહેલવાનને ધમકાવી તેની બધી મીઠાઈ પકાવી ચક્રોર સાથે ચક્રોરીનાં ભક્ત કથાથી કે જે

પછીથી ભેદ ખુલ્લો થતાં પોણાના નિરાશા તથા શીખામણ અને
 ખીજાં સવને આનંદ.

અવેશ ૪ થો- તાલ્ય-આનંદના ઘેલ રાત્રી રોવાથી પોતે
 ડેહ કરી રાખેલી રાજકન્યાઓનાં પંતાગ કરના દૃષ્ટ લૌભ અભા-
 ચાર વર્તાવી રહ્યો છે ત્યાં કૃષ્ણ અને ભગદત્તનું આગમન. ભગદત્ત
 ભૌમની સામે પડઘા ઇજન કિનાટ કુંડળા ઉઠાવી છે અને કૃષ્ણ
 ભૌમની સામે થાય છે લૌભ મેરક પામ અજીત ત્રિશુળ મારે છે
 પણ તેજ મેરક કૃષ્ણ સ્વરૂપના કન્વઈ જતાં નેનજ ત્રિશુળથી તેનો
 સંહાર ભૌમને કૃષ્ણની શક્તિના સદ્ગતિદાર અને અંતકાળે પશ્ચાતાપ
 કંતા કૃષ્ણનું શરૂ ગાયતા મૃત્યુ ત્યાં પૃથ્વીનું પ્રકટ થયું. કૃષ્ણની
 સ્તુતિ. સત્પણામાને પારિભારક અને રક્ષકને ઉપહાર. ભગદત્તને
 રાજ્ય પ્રાપ્તિ અને તેના તથા પૃથ્વીની પ્રાર્થનાવા કૃષ્ણની કૃપા
 પામેલા ભૌમનું મદાને માટે મગળામઢગી રથાન. મગળનું મગળ
 દર્શન અને સવને આનંદ.

—❧— સમાપ્ત. ❧—

હીંદુ કુટુંબોમાં જાણાતી

અંગ

પારસી કુટુંબોની જાનીતી

ગરમ મુલાકાત અને ફેરારી કાપડની દુકાન.

અપુ—મંનીશની કુંપની.

છે.

જ્યાં તરેહવાર જાતનું જાનુઆ મજ અડરથોને
ખરનું દરેક કીસમનું કાપડ બજાબંધના લાવે છુટક
વેચવામા આવે છે.

હમારો સુદ્રાલેખ.

(૧) ગ્રાહકો સાથે નમનનામ્.

(૨) એકદમ ઓછો ભાવ.

(૩) ખીલકુલ નવાજ માત્ર.

ટેકાણું:—

મંગળદાસ મારકીટ, ગણી નં ૪.

ટેલીફોન નાં ૨૭૬૨,

શ્રી ગણેશાયનમઃ

શ્રી

પૃથ્વી પુત્ર

નાટકનાં ગાયનો.

મંગળ ચાલુ.

શ્રી હ - ઐ તત્ત્વત પર તત્ત્વત નમઃ
હે જગ પાતક તારક વંદન તમ—
નેતિ નેતિ કરે વેદ ઉચ્ચાર
શાની જન કોઈ પાને ન પાર
હાની ધર્મની અતિ થાય
ત્યારે જન્મ તું લઈને અધમને નિવારે
ધમને કરે સદાય તે પ્રભુ ! નમઃ--શ્રી હરી.

બાળાઓ--

૨

લકત લીડ ભંજન મન રંજન હે શ્રી હરિ
તારતા અનેક લકત સંકટ સઘળાં હરી
કુર કંસ ક્રીયકે અનીતિની સીમા કરી
આપ જગત અવતરી દુષ્ટ અધુર મંહારી
પૃથ્વી પુણ્ય મય કરી.....લકત

કામપેહુ માતા સંતાપી લહ્યાજીન પાપી
 ભારતની ભૂમીના ભાર રૂપ ક્ષાત્રને હણી
 ગૌપાળી કર પરશુધારી ગર્વ શત્રુનો હરી
 પાપનો પ્રલય કરી સુખ સ્વી ઉદય કરી
 ધમનો જય જય કરી.....બકત

ભગવતી અને સખીઓ--૩

ઉ.માં અંકુર કેતા ઉભે આવાર
 પળપળ તેનાપર હું કરતી વિચાર—
 દ્રગથી દેખાય નહીં હૃદયથી વંચાય
 અંગરંગ બદલાતા વિધવિધ પેખાય
 શરીરમાં રેખાંચ ધાય જેને વારવાર—પળપળ.
 કંચુકી તણી કસ તૂટી જતી
 પીન પથોધરની શું વિચિત્ર ગતિ.
 મમ ગાત્ર શિથિલતા આ રી અતી
 જજ ગતિ સમ અતિશય મંદગતિ
 ગૌર ગાલપર લાલ શેરડા શા પડે
 અપળ અક્ષુ મૃગ સમાન મારી ધર્ષ ખરે
 અંતરની ભાવનાનાં ખોલું કયાં કાર—

ભગવતી અને સખીઓ—૪

સંકેશા છાના છાના લાવે અંતરના લેહ ખતાવે

યૌવન મદધેલી આંખડી—

જુઠી યૌવનનું જુઠું આળ ચડાવે હૈયે તે હોઠે આવે

અંતરના લેહ ખતાવે આ અધ દળેલા આંખડી—

ફીધાં કોણે આ સુંદર ઉરજ રસાળાં કરમાણી ફ્યે ઉરમાળા

શાથી શાથી કહે બાળા આ યેન બરેલી આંખડી—

ભામિની ભગી ઉરે કાંઈ જવાળા દાળી રહી સખી તેજ ઉછાળા

ત્યાં કરમાણી ઉરમાળાની પાંખડી—

ભગવતી અને ભગદત્ત—૫

સંત ક્ષેત્રી છે આચા સુખલુભે

બની નિર્મળ કોઈ નિર્મળાને તારભે

પ્રભુ પ્યારનો સંસાર પરિવારભે

શુદ્ધ નિર્મળતાનો એ બહેવારભે

સત્ય વચન ભગવતી એ ઉરને સમજાયભે

નિર્મળ તરંગો કાંઈ અંતર ઉભરાયભે

નિર્મળ ક્ષેત્રી જનનના નિર્મળ છે ધામભે—નિર્મળ છે

ચાંદ્રક અને ચાંદ્રિકા—૬

લગનાની લલનીથી લોકો વગન પરી લપટાવે
 મુરખ માનવ માયામય થઈ મૃગજગત પાલા જાય
 જુઠ્ઠા જગની માયા દેખી દૂર થાયે ડહા
 જગનાથે આ જગમાં સજી કાયા સંગે માયા
 હરિહરને પ્રદક્ષા જેવા પણ માયા પૂઠે ધાયા
 શીતળ માયા છાયા વ્યથા શુ થયો ટાક્ષા
 ગૃહ સંસારનું દુઃખ જોઈને જંગલ મંગળ કરતા
 ત્રિયાના તાપે ત્રલોચન વનમાં તાપ આચરતા
 વનિતા વિપત્તિ વેટી એમાં શી આનંદ કેટલી
 ભરમાયા ભામાનાં ભોગા ભાન ભૂતોને ભમતા
 જ્ઞાન મહા જ્ઞાની છે તેથી આ ગુણ યજ્ઞને ગમતા
 વલ્લભ દયો વિચારી અમે ભોગા પ્રદ્યારી.

ચાંદ્રક અને ચાંદ્રિકા—૭

મીઠા મીઠા સંસારીયાના લક્ષણ લૂટોને પ્રાણ મારા
 હાવ ભાવ ભૂલાવે પ્રદ્યારી લટકે લોભાવનારાં
 આ મોંઘા જોખનીયા અમાનાં રે રંગ રેલો રમીક
 નયનતાગ—મીઠા

ભાન ભૂતે ભલભજાઓ માનુની મનહારમા
 માનો મોહન માન મૂકે ગલુ ન રહીયે ભારમાં
 બળ્યું છેક છે અજાણ્ય પ્રેમના પ્રકારમાં
 નરને નમાવે આવાં નખરેથી કરે મહાત } —મીઠા,
 કહેવાય તોય અમળા અજાયમાની વાત }

ભગવતી અને સખીઓ—૮

નવીન પ્રેમ રસભીની મૃગનયની લાન તું કયાં ભૂવી આવી
 શાળી સહુળી મન મન મીઠું કેને તને ભગમાવી બહેન-લાનતું
 સરવર તટપર જલકેડા-પે સદુજ સખી એતો આવી
 અંપક છાયે ઉભા ને એન ભાગ્યે ભરમાવી
 અરસપરસ અમ આળ નળી ને ત્યનીયે લલચાવી-બહેન
 માગે જતા મળ્યો મધુકર નિઠટ ગઈ અણુબાણો
 મહભર રસીકા રસ લૂટતાં રસ ઘેન મહાં ઘેરાણી
 મન ગમતાનાં મોજમજમાં કુ રવેણી વીખરાણી

બહેન લાન તુ ત્યાં હુલી આવી—

ભગવતી, ભગદત્ત, સખીઓ ૯

મારી નીઠડા ખોલા મેના મીઠું ખોલ (૩)
 તારે ઉર ઉમળકા શાન્તા અ ર ખોલ (૨)
 લજ્જાવતી તું શી લજ્જાવતી પ્રિયજન પાસે કાં શરમાતી
 વ્યર્થ વીતવતી મુગ્ધ ભાવમાં સમય અતિ અણુમોલ—
 મીઠા બે ખોલ (૩)

હૃદય હૃદયને હાલે વધાવે લજ્જા તેમાં આગળ આવે
 ફનેહાલીંગને દર હઠાવી આપ પ્રણયના ફોલ—મીઠા.

ચંદ્રક—

૧૦

હક તાલપ્રી બંદગી છોડ દે કે જર સાથ નજર તું જોડના હય
 નાદાન એ કયું તન નાવ તેરા હરીના કે ખીચ હુખાવતાં હય
 નિત ખેલત ખેલ બગીચનમેં મૃગનયનીસે નયન મીલાવતા હય,
 નાદાન એ કયું તન નાવ તેરા હર્ વાકે ખીચ હુખાવતા હય.
 જો આજ કરના હયસો અબ કરો કયું કલકાધ્યાનતુંલાવતાહય,
 નાદાન એ કયું તન નાવ તેરા હરીવાકે ખીચ હુખાવતા હય.

ચંદ્રક અને ભગદત્ત ૧૧

નથી પરવા જીવન ધનની ફના અંતે થનાઈ છે
 તો સ્વામીના વચન પરથી સમર્પણુ સૌ અમાઈ છે—
 અખિલ જગમાં વિરલ મિત્રો વિરલ આત્મા સમર્પણુ છે
 પરમાર્થે આ જીવન દેવું વિરલ જનનેજ ખ્યાઈ છે—
 બને મુરમો નયનનો તો નયન મારાં ધઈ ચરણે
 બને જુતાં ત્વથાના તો શરીર સ્વામી તમાઈ છે—

અંક ૨ જો.

ફકિમણિ અને સખીઓ—૧૨

હુંતો બૂલી પડી વજ્ર કુંજમારે
 મીઠી બંસરીનો નાહ મંબળાય—હુંતો
 વિશ્વનાથે ડોલે ચઢી ૬૫ હી ઠાળે
 ગગન પ્રેમ તણી ઝલક શી છવાય
 નાય નચાવે વિશ્વને વિશ્વ જુલાવણુદાર
 હૃદય તણા રવામી છતાં ન્યારા હૃદયાધાર
 ફયામ પાસેને આઘા જણાયે
 પરિશ્રદ્ધ તણું નન્ય ન પ્રણાયે

સત્યભામા અને કૃષ્ણ —૧૩

પ્રીતિ નથી ત્યાં કલહ શો માયા નથી ત્યાં માનશાં
 જ્યાં રોહ મંદિર સૂન્ય છે ત્યાં રોહનાં સન્માનશાં
 જ્યાં રોહ કેરી કદર નહીં ત્યાં હૃદયનાં રસપાનશાં
 અપજા હૃદય અંચળ અતી ત્યાં ભાવનાનાં ભાનશાં
 અણ્યા છવન તમને અણ્યા પ્રપંચી પીછાણ્યા
 શાને માયા લગાડી બનશ્યામ

નહોતું જાણ્યું તમારા પ્રેમમાં પસ્તાવું પડશે
હું શું જાણું કે મારા ભાગ્યમાં એ આવી નડશે
ઢાળો સલુણી શાળી નયનો અણીયાળાં શાને
વચનોના બાળ મુઝે મારો મરમાળાં શાને
જીવન તમને જાણ્યા.

ભગદત્ત અને ભગવતી -૧૪

તવ ચરણે પ્રિયજીવન તનમન કરતી સગર્ભણુ બહાલા
જય કલગીએ વળજે પ્રિયતમ વાટ નીરખશે બાળા—
રણુથેજા રણુ ગમન તમારાં પિંધ વિજય કરનારાં
દિવ્ય કુસુમે આજ વધાવે દેવો પ્રિયકર મારા—
વિમળ તવ હિત કરનારાં પ્રિય મંગળ કરનારાં
અંતર ભરતાં અવનવી ભરતી હપની, બોલ રસાળા—

સાધુઓ—

૧૫

મુખડા કયા દેખે દરપનમેં કછુ હયા ધરમ નહીં મનમેં—
ચુવા અંદન અખીર અરગજ શોલે ગોરે તનમેં
ધન જોખન ડુંગરકા પાની ઢલ જાવેગા છનમેં—મુખડા
કાઠી કૌઠી માયા જોડી સુરત રહે નીજ ધનમેં
હથ દરવાઝે ઘેર શીયે જ મ રહે ગઈ મનડી મનમેં—મુખડા

અલખદાસ અને ચંદ્રક—૧૬

બોલનમેં નર સોહત હય ચોર તમે ન તો પશુ કે સખહી હય
 ઇસ બમનપર થુત જાજા જૂત ચુખ અબધુત ધુત—
 સંડા સુસંડા હય લેસેમ અંડા
 કર દુંગા શર તેરા ડંડેસે ઠંડા ઇત જોગીપર થુત—
 શુરા બમનકા દાયદા જગતમે સખકો સતાવગા
 બાવાજી આ ડોપ તમે શો કર્યો.
 જોગી વેશ ગાયુ શીદને ધયો—ઇસ બમનપર.

ભગદત્ત—

૧૭

આખા જગતના ધર્મથી પણ દેશની સેવા વધી
 જીતી લીધી પ્રાંતિ પ્રજાની તો જીતી દુનીયા બધી
 રાખો પ્રજાને દુઃખમા નુખ લોગબુજું જખ મારવા.
 દૈયત ન સજી હોય તો રાજા થવું જખ મારવા.

સ્વતાંત્રતામય જીવન અમારાં

સ્વદેશ ભક્તિ સ્તવન અમારાં

ન રાજસત્તા ન એ સિદ્ધાસન

પ્રજાને કારણ ન પ્રાણ પ્યારાં—

ચંદ્રક ચંદ્રિકા અને ચકોર—૧૮

નારી સાનમાં સમજાવે અઘટીત ઘટના બતલાવે
 ઘડીક હસતી ઘડીક રડતી ઘડીક નયન નચાવે
 જૂઠાજૂઠા બહુ વેશ લખાવે ચાતુર ચીત લલચાવે—અઘટીત.

(એમ નહીં ત્યારે ?)

નર નારીને ભરમાવેરે નિત્ય ઘાટ નવા ઘડી આવે
 પુરુષ પરે વિશ્વાસ કરે તે પ્રેમદા અતિથય લોળી
 હથેળીમાં ચાંદ જતાવી પીવા પુરુષને ઘોળી

તો નારીને નમતા આવે—

અહીં બે જણ વેશ લખાવે જુગે મારો નાનો દીયરીયો આવે
 ખાચડી લેવા આવ્યો પણ જ્યાં પહોંચતું પોગળ ભેરો
 જોડાળો ખુલ્લો ઘાશે તો પાક મૂકીને રાશે

અહીં કોને કાણ જુલાવે—

અંક ૩ ને.

ગોપીઓ.—

૧૬

આવી આવી વસંતની બહાર સૂની મારી સેજલડી
 તોયે આવ્યા ન હયા કેન હારે સૂની મારી સેજલડી
 લાવો લાવો સમજાવી કાંઈ રયામ રયામ રયામ
 આવો આવો અંતરના આગમ સૂની મારી સેજલડી—

મીઠા બિલી કાંક ૧ કરે મધુર ટહુકાર
 વીરહે વ્યાકુળ વદના દેતી આપ હભાર

મન ગમતા મોહનલાલા અંતરદા વિહ્વળ વહાલા
 પ્રીતિ ધારા વરસાવો શાને તરસાવો
 પુલ શેયા સોહાવો પુલ બાપુ બીધે પ્રાણ

આ સૂની મારી સેજલડી—

અંક ૪—

૧૭

લોકો કહે છે કુળ કતાં અકતાં સાક્ષાત છે
 તો ધ્યાન રહને સાંભળો આ અભયબીની વાત છે—
 ખાંડને ખાઈને અર્જુને લોકો હતી સોના તણી
 હંમ્મનને પૂછે ત્યાં આર્યો ઉપાત છે—

ખાજ્યો નકામો કામને એલાનમાં શ્રી શંકર
 દારિદ્ર જગતું ખાળવા ના કેઈની તાકાત છે—
 આ કાલસાનો લેહ એ દારિદ્ર ખાળો દેશનું
 જો કૃષ્ણથી એ ના બચે તો અન્નયળીની વાત છે—
 પ્રહસ્પતિ સમ વિદ્વાતાનાં વિપ્ર આ સાક્ષાત છે
 ઉલટા વણું સુલટું કર્યું એ અન્નયળીની વાત છે—

ચકોર અને ચકોરા— ૨૧

માળ મોતીડાની મોઘા મંગાવજો
 કંથ કોટીલા કંઠે પહેરાવજો
 ચોળી કસુબી રંગે રંગાવજો
 સાડી સુંદર શરીરે સોઢાવજો
 હોંશીલા હીરાની બંગડી બનાવજો
 કોમળ કર કુંદનને કંઠે દીપાવજો
 હાર હીરા માણેકે મઠાવજો—માળ,
 નીત્ય મીઠા લોજનીયાં ભાવે જમાડજો
 આછાં આછાં પુતરાંની વેણી શુઠાવજો
 સદન વીજળીની જોતે સોઢાવજો
 મીઠાં જોખનનાં જાંબુ ખવરાવજો—માળ.

ચંદ્રકે અને ખદખદ— ૨૨

ખદખદજી બળી ગયું પરણવાનું
 આવું નંગ નથી મળવાનું—ખદખદજી

બગલાને કાકાકોબાનું જોડું કયાં મળવાનું
તાડ ઉપર માળો બાંધીને લઈશું સુખ હવાનું—

ચંદ્રક, ચંદ્રિક, ચંકાર વગેરે—૨૩

શા શુભ ગાઈયે સુખ દેનાર દેવાની ઉમંગીકારી
નિશાળમાં મહેલ પડેરે મુની જ પેઢીમાં
રમત ગમતમાં રજા પડેરે માધુ સૌ પરવારી—ચાર
ચાર લટારા ખુની ચોળી ઉભી પુછડીયે નહામે
ત્રાસે હજી ન તે દોષીને નમીયે દોષી ઉતારી—ચાર.

દરેક જાતની ટોપીમાં માનીતું મથક.

દમ્પીરીયલ કેપ માટે.

જ્યાંમંત્ર અને છોકરે એવે જાતની ટોપીઓના

વેપારી કે જ્યાં મનપસંદ કીકાયત

લાવશી મળી શકશે.

ટરકીશ કેપ, બ્રિટીશ કેપ, અનવર કેપ, અપીલી કેપ,

મુગલ કેપ, માગમલ કેપ અને ક્રીમીસ ટોપીઓ

ઉચી પોલીસી પી ધી નવ લાવેથી મળી શકશે.

બજારમાં માલ ખરીદ કરવા પડેલાં અમારી

દુકાનની મુલ્ય માત્ર જરૂર લેવી,

બહારગામનાં એવરપર પુરતું ધ્યાન આપી

બી પી. થી રવાના કરવામાં આવશે.

નાનજી ઝવેર.

૬ બી.ડી બજાર નં. ૮૩ મળમથ હ

